

Budovanie rodovej rovnosti od začiatku

Odporúčania na úpravu politík a postupov
v zariadeniach predškolskej výchovy a
vzdelávania, na úrovni obcí a štátu na
podporu rodovej rovnosti od raného veku

**Co-funded by
the European Union**

Informácie o projekte

SKRATKA PROJEKTU

GENDERBEST

NÁZOV PROJEKTU

Budovanie rodovej rovnosti od začiatku

Spolufinancované z programu Európskej únie
Erasmus+

DOHODA O GRANTE

2021-1-RS01-KA220-SCH-000027947

KONZORCIUM

Pomoć deci (RS)

FORMA.Azione srl (IT)

Škola Dokorán - Wide Open Schools n.o. (SK)

Predškolska ustanova "Veljko Vlahović" (RS)

Autori

UJHAZYOVÁ MICHAELA, Škola Dokorán
Wide Open Schools n.o. (SK)

SKLENKOVÁ DENISA, Škola Dokorán Wide
Open Schools n.o. (SK)

Vývojový tím

Liuti Sylvia, FORMA.Azione Curta Adina,
FORMA.Azione
Giovagnoni Letizia, FORMA.Azione Marchetta
Chiara, FORMA.Azione
Sakač Edit, materská škola "Veljko Vlahović"
Oros Lahoš Teodora, materská škola "Veljko
Vlahović"
Vujinović Milica, materská škola "Veljko
Vlahović" Erdei Križan Emma, materská škola
"Veljko Vlahović"
Krstin Sonja, materská škola "Veljko Vlahović"
Pejaković Vesna, materská škola "Veljko
Vlahović" Porobić Slavica, materská škola
"Veljko Vlahović"
Vasić Ljiljana, Pomoć deci
Tankosikj Katerina, Pomoć deci

Tento projekt bol financovaný s podporou Európskej komisie. Táto publikácia vyjadruje len názory autorov a Komisia nenesie zodpovednosť za akékoľvek použitie informácií v nej obsiahnutých.

Skratky a akronymy

ES	Európska komisia
ECEC	Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve ¹
ECD	Rozvoj v ranom detstve
EIGE	Európsky inštitút pre rodovú rovnosť
EÚ	Európska únia
EQF	Európsky rámec kvality
EÚFRA	Agentúra Európskej únie pre základné práva
GENDERBEST	Budovanie rodovej rovnosti od začiatku
SWOT	Silné stránky, slabé stránky, príležitosti, hrozby

¹Podľa Európskej komisie ide o akékoľvek regulované opatrenie, ktoré poskytuje vzdelávanie a starostlivosť deťom od narodenia do veku povinnej základnej školskej dochádzky, ktorý sa môže v Európe líšiť. Zahŕňa strediská a rodinné zariadenia dennej starostlivosti, súkromne a verejne financované zariadenia, predškolské zariadenia a zariadenia predškolskej výchovy.

Obsah

Autori.....	2
Skratky a akronymy	3
Úvod	5
1. Vnútroštátne predpisy a normy v oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve v partnerských krajinách	6
1.1 Riadenie vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve na národnej a komunálnej úrovni	6
1.2 Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve v národných politikách vzdelávania	8
1.3 Rodová rovnosť vo vnútroštátnej politike vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve.....	11
2. Európsky rámec kvality vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve ako nástroj na podporu rodovej rovnosti v predškolskom vzdelávaní a starostlivosti	12
2.1 Dostupnosť EQF v národnom kontexte.....	12
2.2 Rodová rovnosť v odbornej príprave odborníkov v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania	15
3. Odporúčania.....	17

Úvod

Rodová rovnosť sa stala jednou zo základných hodnôt moderných demokracií a je výslovne zakotvená v zákonoch o ľudských právach na celosvetovej úrovni a na úrovni EÚ. Implementácia politik na dosiahnutie rodovej rovnosti vo všetkých sektoroch (vzdelávanie, zamestnanosť, sociálna politika, zdravotná starostlivosť) patrí medzi priority EÚ. Zároveň sa všeobecne uznáva kľúčová úloha VSRD pre osobnostný rozvoj jednotlivca vrátane reprodukcie rodových stereotypov. Iniciatívy na zvýšenie kvality predškolskej výchovy a vzdelávania však nevenujú dostatočnú pozornosť rodovo citlivému prístupu.

Projekt GENDERBEST sa zameriava na dve priority - zvýšenie inkluzívneho prístupu v predškolskom vzdelávaní a výchove a rodovú rovnosť ako jednu zo základných hodnôt hodnotenia kvality predškolského vzdelávania a výchovy. Publikácia Odporúčania na prispôsobenie politik v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania, ktorá je jedným z výsledkov projektu, predstavuje zistenia porovnávacích analýz o tom, ako sa v krajinách zapojených do projektu presadzuje rodová rovnosť, a odporúčania pre politiku a prax v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania. Autori v 1. kapitole vychádzajú z porovnania národných predpisov v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania, aby videli spoločné prístupy a rozdiely a mohli identifikovať relevantné zainteresované strany. Hlavné zistenia sú uvedené v kapitole 2 vrátane hodnotenia prístupu vo vzťahu k európskemu rámcu kvality, začlenenia rodovej rovnosti do národných noriem kvality a prístupu k vzdelávacím programom a zdrojom.

Publikácia je určená nielen pre odborníkov v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania, ale aj pre aktivistky a aktivistov v oblasti (ľudských) práv žien alebo odborníkov v oblasti vzdelávania v oblasti inklúzie alebo ľudských práv. Odporúčania odrážajú nedostatky zistené mapovaním existujúcich politik a sú štruktúrované do štyroch oblastí: 1. politika; 2. odborná príprava a profesionálny rozvoj; 3. vzdelávacie zdroje; 4. komunita.

Publikácia má teda ambíciu slúžiť ako sprievodca strategickým plánovaním pre zainteresované strany presadzujúce rodovú rovnosť vo vzdelávaní, ale aj ako inšpirácia pre malé iniciatívy alebo jednotlivcov, ktorí uvažujú o tom, ako by mohli prispieť k podpore rodovej rovnosti. V neposlednom rade autori publikácie a projektový tím dúfajú, že publikácia by mohla byť inšpiratívnym zdrojom informácií pre politických predstaviteľov, štátnych úradníkov alebo odborníkov v oblasti vzdelávania pracujúcich vo verejných organizáciách, ktorí majú kompetencie prinášať zmeny od národnej po miestnu úroveň.

1. Vnútroštátne predpisy a normy vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve v partnerských krajinách

Predtým, ako sa pozrieme na úroveň uplatňovania rodovej rovnosti v predškolskom vzdelávaní a výchove vrátane oblasti digitálnych kompetencií, musíme pochopiť, ako je predškolské vzdelávanie a výchova definované a regulované od národnej po komunálnu úroveň vo všetkých troch krajinách: Taliansko, Srbsko a Slovensko.

1.1 Riadenie vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve na národnej a komunálnej úrovni

Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve sa nachádza v dvoch sektoroch, ktoré môžu byť vzájomne prepojené v malej alebo veľkej miere - sociálne služby a vzdelávanie. Úroveň prepojenia je ukotvená v politických trajektóriách oboch týchto oblastí a v úlohe, ktorú tradične zohrávajú štáty pri poskytovaní sociálnej starostlivosti a vzdelávania. Kým v Taliansku a Srbsku je celý rozsah predškolskej výchovy a vzdelávania riadený ministerstvami zodpovednými za sektor vzdelávania, Slovenská republika rozoznáva dve rôzne formy, či skôr stupne predškolskej výchovy a vzdelávania. Starostlivosť poskytovaná deťom od 7 mesiacov do 3 rokov je regulovaná ministerstvom zodpovedným za sociálne služby (a tiež za zamestnanosť a rodinnú politiku). Zariadenia poskytujúce prípravu na primárne vzdelávanie od 3 do 6 rokov sa riadia ministerstvom zodpovedným za sektor školstva a vedy, ktorý upravuje rovnaký právny predpis ako primárne a sekundárne vzdelávanie. Tieto zariadenia nás informujú o všeobecnom chápaní významu a očakávaných úloh inštitúcií a odborníkov poskytujúcich starostlivosť.

V Taliansku je za celý systém predškolskej výchovy a vzdelávania, ktorý bol v roku 2017 zjednotený do integrovaného systému výchovy a vzdelávania od narodenia do 6 rokov, zodpovedné Ministerstvo školstva a zásluh Talianska. Zahŕňa tri typy služieb: 1. crèches a microcrèches pre deti od 3 do 36 mesiacov; 2. jarné oddelenia, ktoré sú doplnkovými službami pre deti od 24 do 36 mesiacov; 3. predškolské zariadenia.

Kresťanské školy a mikrokresťanské školy sa považujú za vzdelávacie služby, ktoré spravujú miestne orgány priamo alebo na základe dohôd, iné verejné orgány alebo súkromné osoby. V jednotlivých obciach môžu mať rôzne otváracie hodiny, ubytovacie kapacity, spôsoby prevádzky a náklady na poplatky (zvyčajne poskytujú stravu a odpočinok). Jarné oddelenia sú pričlenené k štátnym alebo pridruženým predškolským zariadeniam alebo jasliam ako doplnkové služby s veľmi flexibilnou organizáciou a rôznorodými spôsobmi prevádzky. Delia sa na 1) herne pre deti od 12 do 36 mesiacov, bez stravovacej služby, s flexibilnou dochádzkou

do maximálne 5 hodín denne; 2) detské a rodinné centrá pre deti od prvých mesiacov života spolu so sprevádzajúcou dospelou osobou, bez stravovacej služby, s flexibilnou dochádzkou, a 3) výchovné služby v domácom prostredí pre malý počet detí od 3 do 36 mesiacov. Poslednou formou sú predškolské zariadenia, ktoré môžu byť štátne alebo verejne či súkromne prevádzkované. Dochádzka do štátnych predškolských zariadení je bezplatná; rodiny sú zodpovedné za náklady na stravu a všetky individuálne požadované služby (ako napr. školské autobusy, predškolské zariadenia, predĺžené hodiny)².

Predškolská výchova a vzdelávanie v Srbsku spadá do kompetencie Ministerstva školstva, vedy a technologického rozvoja, upravuje ju zákon o predškolskej výchove a je určená pre deti od 6 mesiacov do 6,5 roka. Zahŕňa tri úrovne vzdelávania alebo služieb pre konkrétne vekové skupiny detí: 1. **jasle sú určené** pre deti vo veku od 6 mesiacov do 3 rokov, 2. **materské školy** prijímajú deti vo veku od 3 do 5 rokov a 3. triedy **predškolského prípravného programu** sú povinné pre deti staršie ako 5,5 roka. Tieto triedy môžu poskytovať materské školy alebo základné školy. Keďže predškolská výchova a vzdelávanie v Srbsku je verejnou službou, mnohé inštitúcie predškolskej výchovy a vzdelávania sú založené štátom alebo miestnymi orgánmi. K dispozícii sú aj súkromné inštitúcie predškolskej výchovy a vzdelávania. Inštitúcie predškolskej výchovy a vzdelávania sú zodpovedné za poskytovanie stravovania, starostlivosti, preventívnej zdravotnej starostlivosti a služieb sociálnej ochrany pre deti³.

Na rozdiel od Srbska má Slovenská republika rozdelené kompetencie na týchto dvoch úrovniach. Detské jasle sú považované za zariadenia sociálnych služieb a spolu s ostatnými menej inštitucionalizovanými variantmi sú riadené Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR a upravené zákonom č. 448/2008 o sociálnych službách⁴. Materské školy sú zaradené do systému formálneho vzdelávania a hoci je zápis do nich do 5 rokov veku dieťaťa dobrovoľný, riadi ich Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a upravuje ich zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (tzv. školský zákon).

Vo všetkých troch krajinách môžu jasle a materské školy zakladať obce (verejné služby), súkromné subjekty alebo (v prípade Talianska) regionálne orgány. Obce sú preto zodpovedné za poskytovanie predškolského vzdelávania a starostlivosti v dostatočnej kvalite a v dostatočnej kapacite. Zodpovednosť za štandardy kvality (vrátane vzdelávacích programov) sa však v jednotlivých krajinách líši.

V Taliansku, ako je opísané v predchádzajúcej časti, môžu vzdelávacie služby pre deti vo veku 0-6 rokov závisieť priamo od rozhodnutí ministerstva alebo miestnych orgánov, alebo od ich povolenia (súkromné alebo akreditované). V tomto prípade musia sociálno-vzdelávacie služby na získanie povolenia spĺňať požiadavky na použiteľnosť, hygienu a bezpečnosť stanovené platnými právnymi predpismi, ako aj organizačné požiadavky stanovené v regionálnych predpisoch a - ak je to relevantné - opísané v obecných normách. Ako príklad možno uviesť,

² Informácie o systéme 0-6: <https://www.istruzione.it/sistema-integrato-06/>.

³ [Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve \(europa.eu\)](#)

⁴ [448/2008 Z. z. Zákon o sociálnych službách | Aktuálne znenie \(zakonypreludi.sk\)](#)

že v prípade regiónu Umbria musí mať personál vysokoškolské vzdelanie a strava musí byť schválená miestnou zdravotníckou agentúrou⁵.

V Srbsku existuje na ministerstve školstva samostatné oddelenie pre predprimárne a primárne vzdelávanie a starostlivosť. Tento odbor vytvára verejnú politiku, pripravuje a realizuje rozvojové stratégie a akčné plány v oblasti predškolského a základného vzdelávania. Taktiež monitoruje situáciu a realizuje opatrenia a iniciatívy v rôznych otázkach týkajúcich sa predškolského a základného vzdelávania a starostlivosti⁶. Kritériá pre akreditáciu inštitúcie na poskytovanie predprimárneho vzdelávania sú definované v podzákonnom predpise o podrobných podmienkach na zriadenie, začatie činnosti a výkon činnosti predškolského zariadenia⁷. Hlavný postup o overení jednej inštitúcie na poskytovanie predškolského vzdelávania je definovaný vo všeobecnom "Zákone o základoch vzdelávania a starostlivosti", kde je predpísaný proces založenia a predpoklady všetkých vzdelávacích inštitúcií v Srbsku.

Na Slovensku akreditáciu jasli riadi priamo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR a akreditáciu materských škôl schvaľuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR na základe odborného posúdenia organizačných podmienok a výchovno-vzdelávacieho programu Národným inštitútom vzdelávania a mládeže (NIVAM). NIVAM posudzuje súlad navrhovaného školského vzdelávacieho programu (ako súčasť žiadosti) so štátnym vzdelávacím programom - štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne vzdelávanie.

1.2 Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve v národných politikách vzdelávania

Jedným z autoritatívnych orgánov v Taliansku, ktorý môže ovplyvniť národnú politiku v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania, je Komisia pre integrovaný systém vzdelávania a výchovy. Komisia zložená z odborníkov v oblasti výchovy a **vzdelávania** detí od nuly do šiestich rokov, ktorých vymenúva minister školstva, regióny a miestne orgány, má konzultačné a návrhové úlohy. Jednou z jej úloh je najmä vypracovanie Pedagogických usmernení pre systém 0-6 rokov. Funkčné obdobie komisie je trojročné. Členovia komisie nemajú nárok na odmenu ani náhradu akýchkoľvek výdavkov⁸.

Ďalší dokument, ktorý stanovuje štandardy v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania pre deti vo veku od 3 do 6 rokov, sa nazýva *Národné indikácie a výchovné a vzdelávacie aktivity*. Národné indikácie stanovujú ciele rozvoja kompetencií detí pre každú z piatich "oblastí skúseností", na ktorých sú založené výchovné a vzdelávacie činnosti v materskej škole: 1. Ja a

⁵ Zoznam všetkých požiadaviek je uvedený v regionálnom nariadení, ktoré je k dispozícii tu:

https://leggi.alumbria.it/mostra_atto_stampabile.php?file=reg2006-13.xml

⁶ Viac informácií o oddelení: [Ministerstvo školstva, vedy a technologického rozvoja \(prosveta.gov.rs\)](http://www.prosveta.gov.rs)

⁷ Súbor pravidiel je k dispozícii na tomto odkaze: <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-o-uslovima-za-osnivanje-rad-obavljanje-delatnosti-predskolske-ustanove.html>

⁸ [Komisia pre integrovaný systém \(istruzione.it\)](http://www.istruzione.it)

ten druhý; 2. Telo a pohyb; 3. Obrazy, zvuky, farby, 4. Reč a slová, 5. Poznávanie sveta. Každá oblasť skúseností ponúka predmety, situácie, obrazy, jazyky odkazujúce na symbolické systémy kultúry, ktoré sú schopné stimulovať a sprevádzať učenie detí a postupne ich robiť istejšími.

Národné indikácie z roku 2012 boli aktualizované v roku 2018 s poskytnutím "nových scenárov", ktoré kladú osobitný dôraz na vzdelávanie k občianstvu a udržateľnosti s odkazom na odporúčania Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie a ciele stanovené OSN v Agende 2030 pre udržateľný rozvoj. Škola podporuje pohodu a pokojné učenie prostredníctvom starostlivosti o životné prostredie, poskytovania vzdelávacích priestorov a starostlivého riadenia celého školského dňa. Kurikulum materskej školy je založené na vyváženej integrácii starostlivosti, vzťahov a učenia. Učenie sa uskutočňuje prostredníctvom činnosti, skúmania, kontaktu s predmetmi, prírodou, umením, územím, v hravom rozmere, ktorý treba chápať ako typickú formu vzťahu a poznania. Vyučovacie metódy odkazujú predovšetkým na konkrétnu skúsenosť, skúmanie, objavovanie, hru, pokusy a omyly, rozhovor a konfrontáciu medzi rovesníkmi a s dospelými. Veľmi dôležité sú rutiny, momenty dňa, ktoré sa neustále a opakujú a súvisia s prijatím, pohodou a hygienou, medziľudskými vzťahmi, ktoré regulujú rytmus dňa a ponúkajú bezpečný základ pre nové zážitky a nové podnety, pomáhajú deťom orientovať sa vzhľadom na plynutie času a posilňujú ich osobnostné, kognitívne, afektívne a komunikačné schopnosti: nástup, pridelovanie úloh, starostlivosť o telo, upratovanie prostredia, spoločné jedlo, odpočinok... Dostatočný priestor je vyhradený na hru, počas ktorej sa deti vyjadrujú, rozprávajú príbehy a tvorivo pretvárajú osobné a sociálne skúsenosti. Pozorovanie zo strany učiteľov v rôznych formách je základným nástrojom na spoznávanie a sprevádzanie dieťaťa vo všetkých jeho vývinových dimenziách; dokumentácia slúži na sledovanie, zapamätanie a reflexiu individuálneho a skupinového pokroku v učení u dospelých a detí; hodnotenie rozpoznáva, sprevádza, opisuje a dokumentuje procesy rastu každého dieťaťa a má formatívnu hodnotu⁹.

V Srbsku sú pokyny a odporúčania týkajúce sa organizácie programov a metód práce s deťmi vo veku od 6 mesiacov do 6,5 roka upravené v [Základoch programu predškolskej výchovy](#). V tomto dokumente sú špecifikované ciele a výsledky programu predškolskej výchovy, sú v ňom uvedené všeobecné odporúčania a obsahuje všetky relevantné usmernenia pre pracovníkov v oblasti predškolskej výchovy a starostlivosti (predškolského vzdelávania a starostlivosti), ktorí pracujú s deťmi v jasliach, materských školách a triedach prípravného programu pre predškolskú výchovu (PPP). Je na inštitúcii, aby vypracovala programy, a na zamestnancoch VSRD, aby na základe tohto dokumentu zvolili obsah a konkrétne metódy. Program VSRD, ktorý musí vypracovať každá inštitúcia, by mal obsahovať všeobecné informácie o inštitúcii, druhu a trvaní činností v oblasti výučby a starostlivosti, spoluprácu s rodinami a miestnymi

⁹ Viac informácií nájdete tu: <https://www.miur.gov.it/web/guest/scuola-dell-infanzia>.

orgánmi, spôsoby dosahovania zásad a cieľov VSRD a metódy monitorovania/hodnotenia výkonov¹⁰.

Strategickým dokumentom, ktorý sa týka vzdelávania vo všeobecnosti, je *Národná stratégia rozvoja vzdelávania a starostlivosti v Srbskej republike (2021 - 2030)*, v ktorej je niekoľko cieľov relevantných aj pre predškolskú výchovu a vzdelávanie, ako napríklad zvýšenie kvality vyučovania a učenia, spravodlivosť a dostupnosť všetkých stupňov vzdelávania (preduniverzitného) a posilnenie vzdelávacej funkcie vzdelávacích inštitúcií a zlepšenie systému zabezpečovania kvality vo vzdelávaní a starostlivosti¹¹.

V rámci "Súboru pravidiel o štandardoch kvality práce inštitúcie" (vzdelávacie inštitúcie) je samostatná kapitola venovaná "Štandardom kvality v predškolských zariadeniach", ktorá pokrýva rôzne oblasti, ako napríklad: program, ročný plán a plán rozvoja; práca na výchove a starostlivosti; rozvoj a rast detí; podpora detí a rodín; rešpektovanie práv detí a odlišností v predškolských zariadeniach; riadenie predškolských zariadení a potrebné zdroje.

Rozvoj predškolskej výchovy a vzdelávania na Slovensku sa neriadi konkrétnym národným strategickým dokumentom. V sektore vzdelávania existuje niekoľko strategických alebo programových dokumentov, ktoré by mohli byť relevantné. Stratégia inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní bola vypracovaná s cieľom realizovať ciele definované v Programovom vyhlásení vlády SR na roky 2020 - 2024, konkrétne v oblasti Rovnosť príležitostí vo vzdelávaní. Bola schválená vládou Slovenskej republiky uznesením vlády č. 732 z 8. decembra 2021.

Ide o rámcový strategický dokument, ktorý prostredníctvom prioritných oblastí definuje smerovanie verejných politík s cieľom dosiahnuť zmenu v oblasti vzdelávania detí, žiakov a študentov smerom k inkluzívnemu vzdelávaniu. Dokument načrtáva základnú filozofiu inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní, ktorej cieľom je proinkluzívny vzdelávací systém, poskytujúci vzdelanie všetkým deťom, žiakom a študentom bez rozdielu, rešpektujúci jedinečnosť a rozmanitosť každého jednotlivca a umožňujúci im naplniť ich potenciál v najvyššej možnej miere. Stratégia nadväzuje na ďalšie už existujúce dokumenty ministerstva školstva, ako sú Nultý akčný plán Stratégie inkluzívneho prístupu vo vzdelávaní a odbornej príprave na rok 2021, Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania, komponent 6 Plánu obnovy a zvýšenia odolnosti Slovenskej republiky¹².

Konkrétnejšie ciele a zásady vzdelávania sú definované v Národnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie (NEP). Od roku 2021 sa koordinuje reforma NEP a od roku 2023 sa začal pilotný program, ktorý zahŕňa niekoľko zariadení predprimárneho a

¹⁰ [Usmernenia pre vzdelávanie \(europa.eu\)](http://europa.eu)

¹¹ Stratégia rozvoja vzdelávania a výchovy v Srbskej republike (2021 - 2030): <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/63/1/reg>

¹² [Stratégia inkluzívneho prístupu vo vzdelávaní a odbornej príprave | Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR \(minedu.sk\)](http://www.minedu.sk)

primárneho vzdelávania. Keďže v čase písania tejto publikácie nie je nový NEP v platnosti, odkazujeme na konsolidovanú verziu NEP schválenú v roku 2016¹³. NEP stanovuje štandardy pre nasledujúce oblasti vzdelávania: 1. Jazyk a komunikácia; 2. Matematická a informačná gramotnosť; 3. Človek a príroda; 4. Človek a spoločnosť; 5. Človek a zamestnanie; 6. Umenie a kultúra; 7. Zdravie a mobilita.

Všeobecné ciele predprimárneho vzdelávania sú: - zlepšiť sociálnu aktivitu dieťaťa a uspokojiť potrebu sociálneho kontaktu s rovesníkmi a dospelými, - uľahčiť dieťaťu plynulú adaptáciu na inštitucionálne, školské prostredie, - podporiť vzťah dieťaťa k poznávaniu a učeniu, - podporiť rozvoj individuálnych kompetencií dieťaťa, - sprostredkovať základy spoločných hodnôt, uplatňovať a chrániť práva dieťaťa v spolupráci s rodinou, - zabezpečiť dostupnosť a rovnosť vo výchove a vzdelávaní, - zabezpečiť dostupnosť poradenských a iných služieb pre všetky deti.

1.3 Rodová rovnosť vo vnútroštátnej politike vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve

V žiadnej z krajín zapojených do projektu neexistuje osobitná stratégia alebo politický dokument pre rodovú rovnosť vo vzdelávaní. Všetky tri krajiny majú zavedené antidiskriminačné právne predpisy, ktoré zahŕňajú aj vzdelávanie ako jednu z chránených oblastí pred diskrimináciou na základe pohlavia alebo rodu. V Taliansku národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2021 - 2026 zahŕňa "kompetencie" ako jednu z 5 prioritných oblastí. Z hľadiska ukazovateľov však nie sú stanovené žiadne konkrétne očakávané ciele pre predškolské vzdelávanie a výchovu. Podobne aj Národná stratégia rodovej rovnosti (2021 - 2030) Srbskej republiky definuje otázku rodovej rovnosti všeobecne a ako prierezovú tému vo všetkých sférach spoločenského života vrátane vzdelávania¹⁴.

V Národnej stratégii rozvoja vzdelávania a starostlivosti v Srbskej republike (2021-2030)¹⁵ je rodová rovnosť predpísaná ako všeobecná zásada na všetkých stupňoch vzdelávania.

V Slovenskej republike existujú dva strategické dokumenty, ktoré sa priamo týkajú rodovej rovnosti: Národná stratégia rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v Slovenskej republike na roky 2021 - 2027 a Akčný plán pre rovnosť žien a mužov a rovnosť príležitostí na roky 2021 - 2027. Od roku 2020 sa systematicky vymazáva pojem "rodová rovnosť" a namiesto neho sa používa pojem "rovnosť medzi ženami a mužmi". To postupne ovplyvnilo zmenu naratívov a politických priorít, ktoré boli pôvodne rámcované konceptom rodovej rovnosti.

Národná stratégia (a akčný plán) zahŕňa 8 strategických oblastí a priorít: Dôstojnosť a telesná integrita; Zosúladenie rodinného a pracovného života; Vzdelávanie, veda a výskum; Rovnosť

¹³ Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (minedu.sk)

¹⁴ Národná stratégia rodovej rovnosti (2021-2030) <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/103/1>

¹⁵ Stratégia je k dispozícii na adrese: <https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2021/09/SROVRS-2030-1.pdf>

príležitostí a prístup na trh práce, ekonomická závislosť žien a chudoba; Politická a ekonomická participácia a účasť na rozhodovaní; Zabezpečenie participatívneho mechanizmu na podporu rovnosti žien a mužov a inštitucionálne zabezpečenie rovnosti žien a mužov; Začlenenie zraniteľných skupín a viacnásobná diskriminácia žien a maloletých detí/dievčat; Medzinárodná rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc. Hoci sa vzdelávanie rieši v jednej z uvedených oblastí, opatrenia a nástroje definované v akčnom pláne nezahŕňajú predškolskú výchovu a vzdelávanie a sú definované pomerne všeobecne¹⁶.

2. Európsky rámec kvality vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve ako nástroj na podporu rodovej rovnosti v predškolskom vzdelávaní a starostlivosti

Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve boli v rámci iniciatívy Európsky priestor vzdelávania na obdobie 2021-2030 označené za prioritnú oblasť spolupráce. Európsky rámec kvality je jedným z nástrojov, ktorý Rada vypracovala s cieľom pomôcť krajinám EÚ v ich úsilí o zvýšenie kvality ich systémov predškolskej výchovy a vzdelávania. EQF identifikoval 5 kľúčových zložiek kvalitného systému: 1. prístup k predškolskému vzdelávaniu a starostlivosti; 2. odborná príprava a pracovné podmienky pracovníkov zodpovedných za predškolské vzdelávanie a starostlivosť; 3. vymedzenie vhodných učebných osnov; 4. monitorovanie a hodnotenie systémov a 5. riadenie a financovanie.

Európska komisia uvádza, že *"rámec kvality už podporil reformy v mnohých krajinách a pomohol zlepšiť ponuku vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve. Napríklad cieľ na úrovni EÚ, aby 95 % detí starších ako 4 roky navštevovalo predškolské vzdelávanie a starostlivosť, sa už podarilo dosiahnuť"*¹⁷. V roku 2020 bola v rámci strategického rámca EEA vytvorená pracovná skupina pre predškolské vzdelávanie a starostlivosť, ktorá vypracovala ďalšie nástroje na pomoc členským štátom pri implementácii EQF - súbor nástrojov a usmernenia.

2.1 Dostupnosť EQF v národnom kontexte

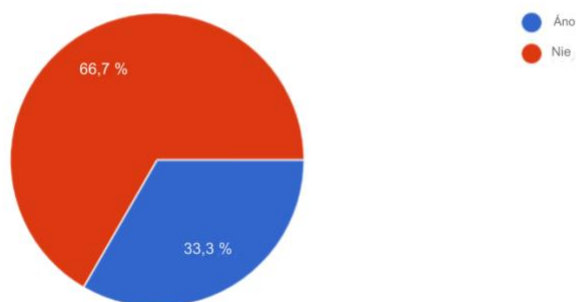
Napriek tomu, že EQF je zavedený od roku 2019, prístup k jeho preloženým verziám nie je zaručený, rovnako ako jeho zverejnenie na oficiálnej webovej stránke pre vzdelávanie. Z troch sledovaných jazykov bol EQF preložený len do taliančiny. Do slovenčiny boli preložené konkrétne výňatky, zhrnutia a súvisiace nástroje.

¹⁶ [ap-rovnosti-zien-muzov-rovnosti-prilezitosti-2021-27.pdf \(gov.sk\)](#)

¹⁷ [Iniciatívy v oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve | Európsky vzdelávací priestor \(europa.eu\)](#)

II.1 Je dostupný preklad EQF do vášho národného jazyka?

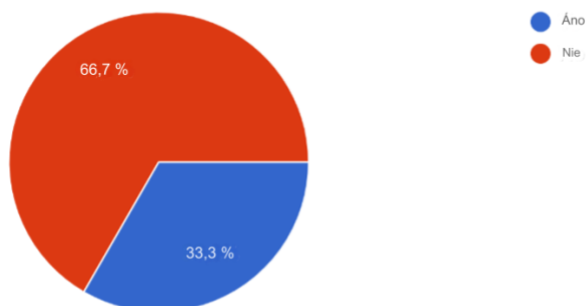
3 odpovede

Na ministerských alebo iných oficiálnych webových stránkach je EQF dostupný (aj keď len čiastočne preložený) len v Slovenskej republike. Zdá sa, že implementácia EQF prebieha na úrovni tvorby politik alebo odbornej prípravy národných štandardov, ale nie sú splnené podmienky pre participatívny prístup a širšiu diskusiu.

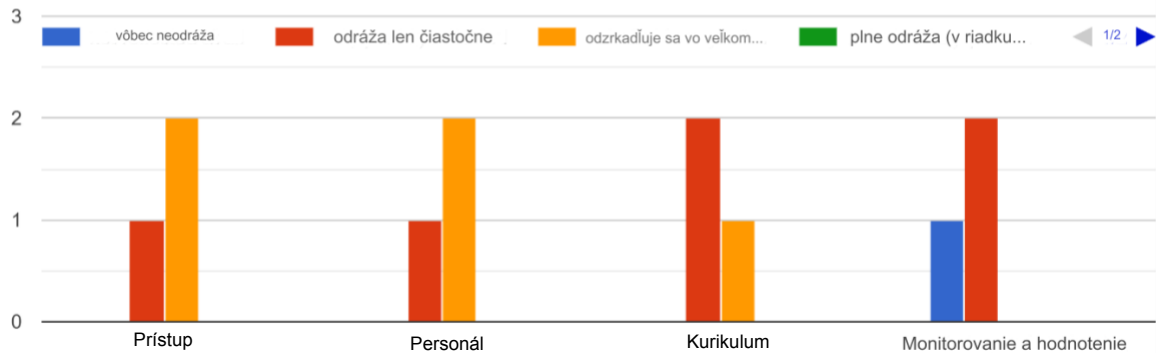
II.2 Je EQF zverejnený alebo sa naň odkazuje na webovej stránke ministerstva alebo na webovej stránke inej relevantnej verejnej inštitúcie?

3 odpovede

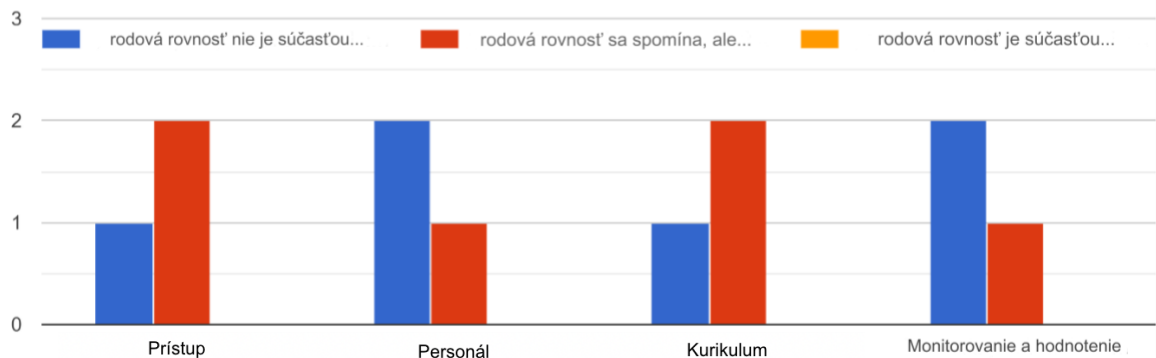
Bližšie hodnotenie národných štandardov kvality (dokumenty definujúce štandardy pre predškolské vzdelávanie a starostlivosť) však ukazuje, že v implementácii EQF existujú nedostatky. Z uvedených kľúčových oblastí EQF sa pozornosť strategických dokumentov venuje odporúčaniam týkajúcim sa inkluzívneho prístupu a rozvoja kompetencií zamestnancov. Menší vplyv EQF bol identifikovaný v oblasti kurikula (čo je čiastočne dôsledkom decentralizovaného prístupu k vzdelávacím programom). Slabým miestom implementácie je monitorovanie a hodnotenie, ktoré je v národných štandardoch kvality veľmi zanedbávané.

II.4 Odrážajú sa podľa vášho odborného názoru nasledujúce piliere EQF v národných normách kvality alebo odporúčaniach pre kvalitu VSRD?

Ešte menej optimistické je vyjadrenie ročnosti ako jedného z prvkov v kľúčových oblastiach EQF. Ako vidíme na grafe nižšie, rodová rovnosť je buď spomenutá, ale nie je rozpracovaná, alebo nie je zahrnutá vôbec, najmä v oblasti zamestnancov a monitorovania a hodnotenia.

II.5 Je podľa Vášho odborného názoru rodová rovnosť začleňovaná prostredníctvom nasledujúcich pilierov EQF do národných noriem kvality alebo odporúčaní o kvalite VSRD?

Jedným z dôvodov takéhoto slabého zastúpenia rodovej rovnosti v štandardoch kvality môže byť to, že dokumenty a výstupy týkajúce sa inkluzívneho prístupu vypracované pracovnou skupinou pre predškolskú výchovu a vzdelávanie (a potenciálne implementované na národnej úrovni) sa prioritne zameriavali na zraniteľné skupiny detí, ktorých segregácia je stále problematická. Týmto skupinám sa do určitej miery venuje pozornosť aj na národnej úrovni, a to deťom so zdravotným znevýhodnením, deťom z etnických menšín alebo deťom z prostredia migrantov.

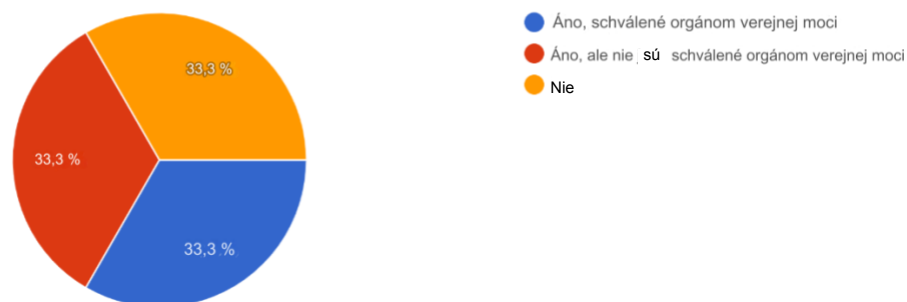
2.2 Rodová rovnosť v odbornej príprave odborníkov v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania

Na to, aby sa rodová rovnosť stala súčasťou vzdelávania v predškolskom vzdelávaní a výchove, potrebujeme rodovo citlivých a vzdelaných odborníkov, ktorí vedia, ako implementovať rodovú rovnosť do učebných osnov, a majú na to dostatok zdrojov. Preto sme monitorovali prístup k vzdelávacím materiálom a školeniam pre pracovníkov predškolského vzdelávania a starostlivosti.

Prístup k školeniam o uplatňovaní rodovej rovnosti sa v jednotlivých krajinách líši. Od žiadnych školení na Slovensku až po školenia schválené verejným orgánom v Srbsku.

III.5 Sú k dispozícii nejaké školenia pre odborníkov v oblasti VSRD na tému rodovej rovnosti? (na národnej alebo miestnej úrovni)

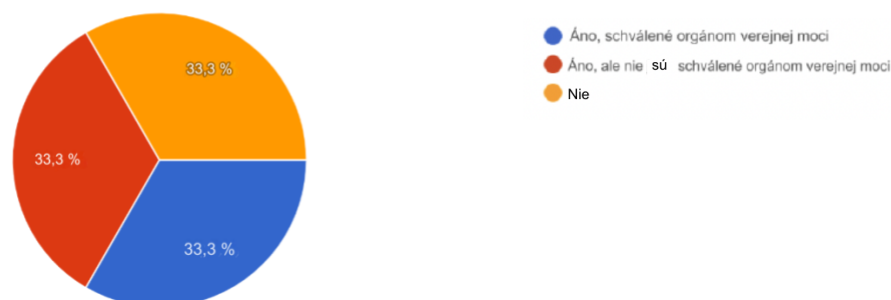
3 odpovede

Podobná situácia je aj s odbornou prípravou a zdrojmi pre manažment na uplatňovanie rodovej rovnosti na organizačnej úrovni.

III. Existuje nejaká metodika riadenia VSRD na začleňovanie rodovej rovnosti na organizačnej úrovni?

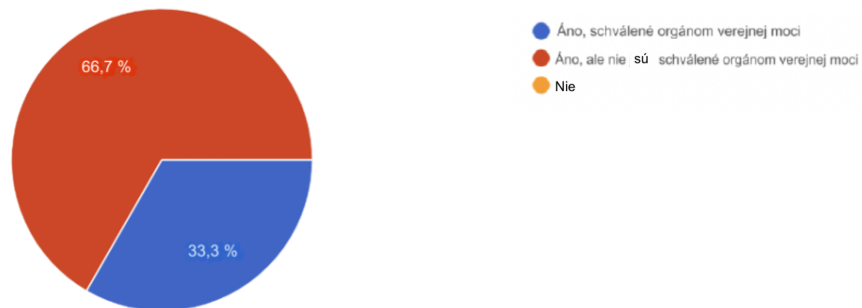
3 odpovede

Najpraktickejším a najhmatateľnejším nástrojom na zvýšenie rodovej rovnosti v praxi sú vzdelávacie materiály.

III.4 Sú k dispozícii nejaké didaktické materiály pre odborníkov v oblasti VSRD na tému rodovej rovnosti? (vo vašom národnom jazyku)

3 odpovede

3. Odporúčania

Po prvé, mali by sme zintenzívniť propagáciu na politickej úrovni. Ako sme mohli jasne vidieť, rodová rovnosť nie je dostatočne vyjadrená v kontexte rozvoja VSRD a naopak, úloha VSRD pri podpore rodovej rovnosti nie je dostatočne zohľadnená. Preto odporúčame:

- Zahnúť explicitné ciele na posilnenie rodovej rovnosti prostredníctvom VSRD prostredníctvom špecifických cieľov a aktivít.
- Podporovať EQF a využívať jeho potenciál na presadzovanie rodovej rovnosti. Videli sme, že hoci rovnosť, rozmanitosť a inklúzia sú kľúčovými zásadami EQF, normy sa používajú na podporu inklúzie konkrétnych skupín, ale nie na podporu rodovej rovnosti.
- Rovnako dôležité je zahrnúť vzdelávanie o rodovej rovnosti a ľudských právach do národných alebo regionálnych učebných osnov pre predškolskú výchovu a vzdelávanie. To by si pravdepodobne vyžadovalo rozsiahlu diskusiu medzi odborníkmi, ale zaradenie rodovej rovnosti ako vzdelávacieho cieľa do záväzného dokumentu je nevyhnutným predpokladom zlepšenia v ďalších oblastiach, o ktorých budeme hovoriť - v oblasti vzdelávania a vzdelávacích zdrojov.

Po druhé, vzdelávanie o ľudských právach nie je dostatočne zahrnuté do vzdelávania budúcich učiteľov a iných odborníkov pracujúcich v oblasti predškolského vzdelávania a starostlivosti. Musíme zvýšiť povedomie budúcich odborníkov o ľudských právach a v tomto rámci o histórii feministických hnutí, rodovej (ne)rovnosti so všetkými relevantnými medzisektorovými súvislosťami pre kontexty, v ktorých budú pracovať.

Vzdelávanie v oblasti ľudských práv a rodovej rovnosti potrebujeme nielen na pedagogických univerzitách, ale aj ako akreditované školenia v systémoch ďalšieho rozvoja odborných kompetencií. Tieto programy musia byť priamo podporované oficiálnymi vzdelávacími programami, aby sa podporila účasť väčšiny zamestnancov. Vzdelávacie programy by mali zahŕňať nielen rodovo citlivú didaktiku, ale aj rodovo citlivý manažment a komunikáciu.

Po tretie, na podporu uplatňovania rodovej rovnosti potrebujú učitelia viac vzdelávacích zdrojov schválených úradmi, aby ich mohli s väčšou istotou používať vo svojej praxi. Hoci v týchto troch krajinách existuje niekoľko príkladov dobrej praxe, iba Srbsko má učebné materiály schválené úradom. Schválenie by mohlo pomôcť aj širšiemu rozšíreniu materiálov a ich prispôsobeniu potrebám rôznych skupín detí - napr. detí so zdravotným znevýhodnením, detí hovoriacich cudzím jazykom alebo detí zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Keď sme hovorili o vzdelávacích materiáloch, zistili sme tiež, že je potrebné vykonať rodovú analýzu materiálov pre predškolskú výchovu a vzdelávanie, aby sa zhodnotilo, do akej miery tieto materiály podporujú reprodukciu rodových stereotypov.

Poslednou oblasťou, ktorú by sme chceli spomenúť, je spolupráca s komunitou. Tím VSRD musí byť uistený, že je v rámci jeho úlohy ako odborníkov v oblasti vzdelávania riešiť rodovú rovnosť v komunikácii s rodičmi a rodinnými príslušníkmi. Rodina poskytuje prvý formatívny

kontext pre pochopenie rodu a rodových rolí. Môžu nastať situácie, keď koncepcia rodovej rovnosti môže byť v rozpore s chápaním rodiny, a tímy VSRD potrebujú usmernenie, ako pracovať s odlišnými prístupmi k rodovej rovnosti bez toho, aby vznikol konflikt, a so zachovaním záujmu dieťaťa v centre pozornosti.

Samozrejme, musíme tiež zvýšiť informovanosť na úrovni miestnych komunít a širokej verejnosti, aby materské školy neboli izolované a mohli ťažiť zo všeobecného prijatia rodovej rovnosti ako dôležitej hodnoty.

Oblasti	Odporúčania
Vzdelávacia politika	<ul style="list-style-type: none"> • Zahrnúť rodovú rovnosť do národných stratégií pre predškolské vzdelávanie a výchovu/formálne vzdelávanie - ciele SMART • Využitie EQF na začlenenie rodovej rovnosti • Zahrnúť rodovú rovnosť a ľudské práva do národných/regionálnych učebných osnov
Profesijný rozvoj zamestnancov predškolského vzdelávania a starostlivosti	<ul style="list-style-type: none"> • Zahrnúť vzdelávanie o ľudských právach do odbornej prípravy budúcich učiteľov a iných odborníkov v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania. • Akreditované a systémové školenia pre ďalší kontinuálny rozvoj rodových kompetencií učiteľov a zamestnancov predškolského vzdelávania a starostlivosti • Ako zahrnúť rodovú rovnosť (a ľudské práva) do vzdelávania • Kompetencie na uplatňovanie "rodovej optiky" na organizačnej úrovni
Vzdelávacie zdroje	<ul style="list-style-type: none"> • Zahrnúť vzdelávanie o ľudských právach do odbornej prípravy budúcich učiteľov a iných odborníkov v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania. • Akreditované a systémové školenia pre ďalší kontinuálny rozvoj rodových kompetencií učiteľov a zamestnancov predškolského vzdelávania a starostlivosti • Ako zahrnúť rodovú rovnosť (a ľudské práva) do vzdelávania • Kompetencie na uplatňovanie "rodovej optiky" na organizačnej úrovni
Komunita	<ul style="list-style-type: none"> • RODINA - podpora učiteľov a pracovníkov predškolského vzdelávania a starostlivosti pri zapájaní rodičov a rodinných príslušníkov do riešenia rodovej rovnosti • MESTSKÁ SPOLOČNOSŤ - programy na posilnenie účasti v/so spoločenstvom odrážajúce rodovú rovnosť • VEREJNÉ VZDELÁVANIE - tematizácia rodovej rovnosti v rámci ľudských práv a úloha predprimárneho vzdelávania